

1980 Sonrası Dönemde Ekonomi Politikalarında Değişim ve Ankara Ekonomisinde Gerileme

Economic Policy Changes After 1980 and Recession in Ankara Economy

Metin Özaslan*

Ankara Üniversitesi Yarı Zamanlı Öğretim Üyesi ve Ankara Kulübü Derneği Başkanı

Öz: Bu makalede Türkiye'de 1980'li yıllar sonrasında yaşanan kalkınma stratejisi değişikliği ile birlikte bu değişimin Ankara ekonomisine etkileri ve Ankara'nın ekonomik ve sosyal yapısının yakın dönem gelişim seyri ele alınacaktır. Zira, siyasi başkent olmanın yanı sıra, Cumhuriyet dönemi boyunca hızlı bir ekonomik gelişme performansı sergileyerek ülkenin başlıca ekonomik merkezlerinden biri niteliğini kazanmış olan Ankara, 1980 sonrası dönemde ekonomik durgunluk ve gerileme süreci içine girmiştir. Ankara'nın mevcut kaynaklarını en verimli şekilde değerlendirecek, yeniden kalkınma sürecine girmesini sağlayacak yerel kalkınma politikalarının uygulamaya geçirilmesi içinde bulunduğumuz dönemde yaşamsal önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik değişim, Ankara ekonomisinde gerileme

Abstract: The aim of this paper is to analyze the changing economy policies and their impacts on the economic and social structure of capital Ankara. Ankara, as the capital city of Turkey, had experienced a rapid economic development process during the second and the third quarter of the 20th century and thereby become one of the main economic centres of the country. However, after 1980's, by the impact of changing economy policies the province has entered into a recession period. In the current era, by reevaluating the local potentials Ankara needs to develop alternative development sectors in order to enter into redevelopment process.

Key words: Economic change, Rcession in Ankara Economy

1. Giriş

Küreselleşme eğilimleri ile iletişim, ulaşım ve teknolojiye yaşanan gelişmeler, ekonomik yapıyı, üretim örgütlenmesini ve ekonomik faaliyetlerin mekan üzerindeki dağılımını önemli ölçüde etkilemiştir. Son 30-40 yılda sanayi coğrafyasında dikkate değer değişimler meydana gelmiş, bir yanda fordist sanayi örgütlenme temelinde kalkınma sürecine girmiş eski sanayi bölgeleri gerileme sürecine girerken, diğer yandan da post-fordist esnek üretim süreçleri ve örgütlenmeleri temelinde yeni sanayi mekanları veya yerel kalkınma odakları ortaya çıkmıştır. Mekansal değişimler bazında meydana gelen diğer bir gelişme ise bilgi ve enformasyona dayalı uluslararası hizmet ekonomisinin önem kazanmasına paralel olarak, sanayi faaliyetleri aleyhine yükselen hizmet sektörünün özellikle metropolitan kentlerde yoğunlaşma eğilimleri ve bu kapsamda finans, bankacılık, pazarlama, danışmanlık gibi faaliyetlerin “dünya kentleri”nde yoğunlaşmaya başlamasıdır.

Küreselleşme dinamikleri, ulusal ekonomilerin makro-ekonomik yapılarında olduğu kadar, kentlerin ve bölgelerin gelişme eğilimlerinde de önemli değişimler yaratmıştır. Çok sayıda ülkede 1970'li yıllarda yaşanmaya başlayan değişim sürecine Türkiye, 1980 yılında 24 Ocak İstikrar Tedbirleri olarak bilinen ve geniş kapsamlı makro-ekonomik politika değişikliklerini içeren kararlar ile adım atmıştır. İzleyen dönemlerde diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de dışa açılma süreci ile birlikte, ekonomik coğrafyada önemli dönüşümler yaşanmaya başlanmıştır. Bu süreçte yaşanan değişimlerden başlıcaları şunlardır:

- Geleneksel bölge merkezleri olan metropol kentler, hizmet sektörüne dayalı faaliyetlerde büyüme sürecine girmiştir.

* İletişim yazarı: M. Özaslan, e-posta: mozaslan@yahoo.com

- Metropol kentlerin çevresinde (arabölgesinde/ hinterlandında) yer alan kentler sanayi desantralizasyon eğilimlerine koşut olarak sanayi faaliyetlerde yoğunlaşma eğilimlerini artırarak büyüme sürecine girmiştir.
- Kamu sanayi yatırımlarına dayalı olarak geçmiş dönemlerde büyüme süreci yaşamış kentler, kamunun sanayi faaliyetlerinden çekilmesiyle birlikte ekonomik ve sosyal gerileme sürecine girmiştir.
- Esnek üretim stratejilerine ve ucuz işgücüne dayalı olarak yeni sanayi odakları ortaya çıkmıştır.
- Gelişen küresel turizme koşut olarak bazı kentler uluslararası ölçekte turizm mekanları olarak uzmanlaşarak hızlı bir kalkınma süreci yaşamışlardır.
- Tarıma dayalı kentler ekonomik gerileme sürecine girmiştir.

Bu makalede “hizmet sektörüne dayalı faaliyetlerde metropol kentlerin büyüme sürecine girmesi” olgusu Türkiye’deki metropol kentler ve Ankara örneğinde incelenecektir.

2. Geleneksel Bölge Merkezlerinde Hizmet Sektörünün Yükselişi

Ulusal kalkınma sürecinin başlangıç aşamalarında kalkınma dinamiklerinin belirli metropol kentlerde yoğunlaşma eğilimi tüm ülkelerde görülen bir olgudur. Bazı gelişmekte olan ülkelerde bu tür metropol kentlerden başlıcaları Brezilya’da San Paulo, Filipinler’de Manila, Pakistan’da Karaçi, Arjantin’de Buenos Aires ve Mısır’da Kahire’dir. Ülkelerin görece gelişmiş bölgelerinde yer alan büyük kentlerin kalkınma için en çekici noktaları oluşturdukları bilinmektedir. Çeşitli tarihsel faktörler yanında, yığılma ekonomileri ve ulaştırma altyapısının kesişme noktaları olmaları bu merkezlere görece üstünlük sağlamaktadır. Ayrıca, pazar imkanları ve işgücü temininde sağladıkları avantajlar bu şehirlerin oluşumundaki diğer önemli nedenlerdir. Türkiye’de de mekansal gelişme tarihsel olarak İstanbul’un içinde yer aldığı Marmara Bölgesi odaklı olmuştur. Marmara Bölgesi dışında Ege Bölgesi’nde İzmir ve çevresi, Akdeniz Bölgesi’nde Adana-İçel aksı, Orta Anadolu’da da Başkent Ankara diğer büyüme kutupları olarak öne çıkmışlardır. Bölgesel merkez olarak nitelendirdiğimiz bu dört gelişme odağı, 1980 öncesi dönemde sanayi ve hizmet sektörüne dayalı olarak büyümelerini sürdürmüşlerdir.

Bununla birlikte bu dört merkez içerisinde İstanbul merkezli Marmara Bölgesi’nin ağırlığı her zaman önde olmuştur. İthal ikame politikalarının yoğun olarak uygulandığı 1965-79 döneminde Marmara Bölgesi’nin ülke GSYİH’sı içindeki payı yüzde 30.6’dan 34.6’ya çıkmıştır. Sözkonusu dönemde Marmara’daki gelişmenin merkezinde İstanbul ili yer alırken, gelişmede lokomotif görevini sanayi sektörü üstlenmiştir. 1965 yılında İstanbul’un toplam ülke katma değeri içindeki payı yüzde 30.57 iken, bu oran 1975 yılında yüzde 33.36’ya yükselmiştir. 1980’li yıllarda da İstanbul’un kutup pozisyonu belirleyici olurken, İstanbul’u izleyen ikinci büyüme kutbu ise Ege Bölgesi’nin ekonomik merkezi İzmir olmuştur.

1980’li yıllar sonrasında bölge merkezlerinde dikkat çeken bir gelişme, geçmiş dönemlerde birer kutup olarak ortaya çıkmalarında etkin olan ana sektör olan sanayiden ziyade hizmet sektörünün öne çıkmasıdır. 1980-2000 döneminde büyük kentlerde imalat sanayinin payı azalmış, bununla birlikte, üretimden ziyade üretilen ürünlerin kontrol edilmesi ve dağıtımında söz sahibi olma rolleri artmıştır. Dünya kentleri literatüründeki örneklerle benzer şekilde, daha küçük ölçekte bir arabölgeye ve kontrol alanına sahip olmakla beraber, ticaret, yönetim, finans, üretim ve hizmet sektörünün planlandığı ve kontrol edildiği merkez olma işlevleri artmıştır. Dünya ekonomisinin temel karar verme noktaları olan küresel kentlerin başında New York, Londra, Tokyo ve Paris gibi kentler yer alırken, ülkemizde ise İstanbul, küresel kent olma yönünde en güçlü aday olarak öne çıkmıştır.

Nitekim İstanbul 1980’li yıllarda başta finans olmak üzere hizmet sektörü faaliyetlerine dayalı olarak bölgesel merkez olma işlevini güçlendirmiştir⁸. İstanbul, sanayi tesislerini çevresine yayarken hizmet sektörü faaliyetlerine dayalı olarak bir “küresel kent” fonksiyonu üstlenmeye başlamış ve sadece Türkiye’nin değil, Karadeniz, Orta Doğu, Kafkaslar, Balkanlar ve Kuzey Afrika’dan oluşan bir coğrafyanın da karar merkezi olmaya başlamıştır. Böylece İstanbul, Türkiye’de dünya ekonomisiyle en çok etkileşimde bulunan, uluslararası piyasalara hizmet veren ve bu anlamda uluslararası piyasaların da ilgisini çeken başlıca kent olmuştur. İstanbul’un hizmet sektörüne dayalı olarak küresel bir kent olarak yükselmesinin nedenlerinden biri küresel sermayenin ilişkide olduğu grupların önemli bir çoğunluğunun İstanbul’da olması iken, diğer bir neden de kent yöneticilerinin, kentin potansiyelini değerlendirmek üzere uyguladıkları çeşitli politikalar olmuştur. Ülkenin en önemli hizmet merkezi olma sürecinde Marmara’nın en iddialı alternatifi ise İzmir merkezli Ege Bölgesi olmuştur. Bununla birlikte, hem ithal ikameci kalkınma döneminde, hem de izleyen dışa açılma döneminde İstanbul merkezli Marmara bölgesi payını sürekli artırmıştır. Diğer büyüme kutupları olan İzmir ve Adana da gelişmelerini sürdürmüşlerdir, ancak, İstanbul onlarla da arayışmıştır.

İstanbul, bir yandan sanayisini çevre illere desantralize ederken, diğer yandan da hizmet sektörüne dayalı faaliyetlerde 1980 sonrası dönemde hızlı bir büyüme sürecine girmiştir. 2000’li yıllarda İstanbul’un küresel ölçekte hem bir finans merkezi hem de kültür başkenti ilan edilmesi de İstanbul’un büyüme sürecini tetikleyen unsurlar olmuştur. Son dönemlerde İstanbul, ulusal ve küresel ölçekte önemli bir kent olarak öne çıkarken, bir yandan küresel kent imajı güçlenmiş, diğer yandan da ekonomik olarak gelişme göstermiştir. Diğer yandan başkent Ankara ise, İstanbul’un aksine ekonomik gerileme sürecine girmiştir.

3. Ankara Ekonomisinde Gerileme

Ankara ekonomisinin ülke ekonomisi içerisindeki göreceli konumu 1980 sonrası dönemde gerileme sürecine girmiştir. Ankara, başkentlik fonksiyonları gereği kamu hizmetlerinin yoğunlaştığı bir merkezdir. Kamu hizmetleri alanında yaşanan gerileme ise Ankara ekonomisindeki daralmanın ana nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Finans, bankacılık ve danışmanlık faaliyetleri gibi diğer hizmet sektörü alanlarında da Ankara gerekli atılımları yapamamıştır. Ayrıca, içinde bulunduğumuz dönemde kamuya ait finans merkezlerinin İstanbul’a taşınması, Ankara ekonomisi açısından olumsuz bir sürece işaret etmektedir. Çarpan etkisiyle birlikte Ankara ekonomisi açısından önemli bir iş hacmi ve istihdam kaynağı olan kamu finans kurumlarının Ankara’dan taşınması, Ankara ekonomisinin gerilemesini tetikleyen diğer bir önemli unsur olacaktır.

Kamu hizmetleri daralırken, Ankara’da özel sektörün de yeterince iş hacmi ve istihdam yaratamadığı görülmektedir. Ankara sanayisi küreselleşen ekonomiye uyum sağlamakta güçlük çekmekte ve yön aramaktadır. Benzer şekilde Ankara tarımının da gerileme sürecinde olduğu görülmektedir. Diğer yandan geri kalmış kentler ve bölgeler ile çevre ilçe ve kırsal kesimden ise yoğun bir göç baskısıyla Ankara nüfusu artmakta, istihdam yaratılmayan bir ortamda kayıt dışı ekonomi ve enformel sektöre kayış yaşanmaktadır. Artan nüfus baskısı ile kent ekonomisinde yaşanan sorunların birleştiği bir ortamda, işsizlik sorunları artış göstermektedir. İzleyen altbaşlıklarda Ankara’nın ekonomik ve sosyal göstergeleri karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

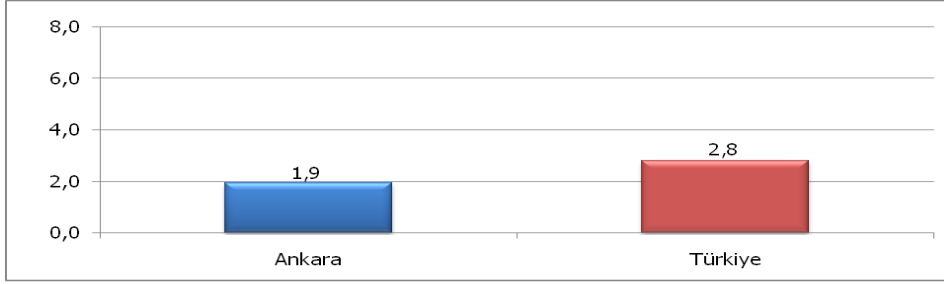
3.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) Verileri

Gayri safi yurtiçi hasıla (GSYH) verisi serisi iller bazında 2001 yılına kadar gelmektedir. TÜİK, 2001 yılından bu yana il bazında GSYH verileri üretmemektedir. Mevcut verilerde, 1987

⁸ İstanbul’dan üretim birimleri çevreye taşınmakla birlikte, yönetim birimleri İstanbul’da kalmaya devam etmektedir. Sözelimi ardbölge illerden başlıcası olan Kocaeli’nde sanayinin oldukça gelişmiş olmasına rağmen ticaret sektöründe paralel bir gelişmenin olmamasının temel nedeni, burada yer alan fabrika ve işletmelerin merkez bürolarının İstanbul’da bulunmalarıdır. Üretimin kontrolü, geliştirmesi, yönetim, pazarlama, muhasebe gibi işlemler İstanbul’da bulunan merkez bürolarda gerçekleştirilmektedir.

yılı itibarıyla Ankara'nın ülke GSYH içindeki payı yüzde 8,67 düzeyindedir. 2001 yılına gelindiğinde bu oran yüzde 7,71 düzeyine gerilemiştir. Bu gerileme yüzde 1'lik bir düzeyde de olsa yüksek bir orandır ve Ankara'nın 14 yıllık dönemde ekonomik tabanının zayıfladığını göstermektedir. 1987-2001 döneminde Türkiye'nin yıllık ortalama GSYH büyüme hızı yüzde 2,8 iken, Ankara yüzde 1,9 düzeyinde kalmıştır. Anılan dönemde Türkiye düşük bir büyüme performansı sergilemiştir. Ancak, Başkent Ankara'nın daha düşük bir büyüme performansı sergilemesi Ankara ekonomisi açısından dikkat çekmektedir.

Çizelge 1. Yıllık Ortalama GSYH Büyüme Hızları (1987-2001, Yüzde)

Kaynak: TÜİK

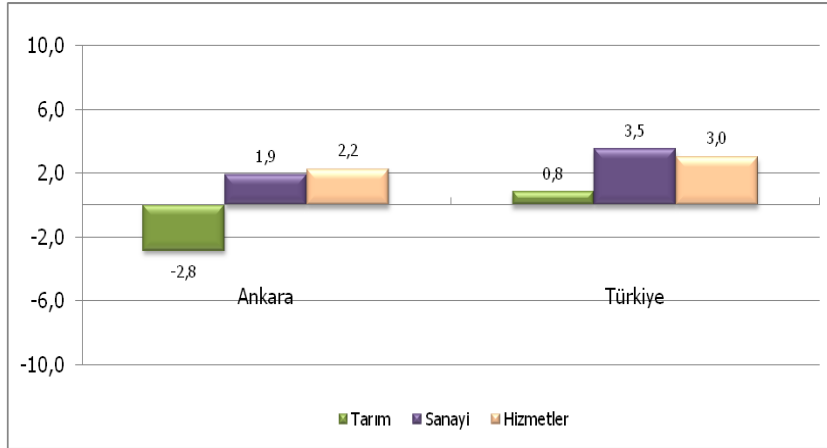
1987–2001 döneminde Türkiye ekonomisi yüzde 47,06 oranında büyümüştür. Ankara'nın büyüme performansı bu oranın da altında gerçekleşmiştir. Ankara'nın ekonomik büyüme performansı anılan dönemde ülke geneline göre düşüş göstermiştir. Ek olarak, Ankara'nın 1987–2001 döneminde ekonomik büyüme performansı İstanbul, İzmir ve Türkiye ortalamasının oldukça altında kalmaktadır.

Ankara ekonomisinin ülke ekonomisi içerisindeki göreceli payı azalırken, fert başına düşen GSYH'nin Türkiye ortalamasına göre oranı da gerilemektedir. Türkiye ortalaması 100 kabul edildiğinde 1987 yılında Ankara'da fert başına GSYH 134 birim iken, bu oran 2001 yılında 128 birime gerilemiştir. 1987–2001 döneminde fert başına gelirin değişim oranına bakıldığında Ankara'nın Türkiye ortalamaları altında bir gelir performansı sergilediği görülmektedir. Söz konusu dönemde Türkiye genelinde fert başına gelirin yüzde değişimi 31,76 iken, Ankara yüzde 26,40'lık bir gelir artışıyla Türkiye ortalamasının oldukça altında kalmıştır. Özetle, İlde ülke genelinde elde edilen fert başına gelir artış oranları yakalanamamıştır. Bu durum ildeki ekonomik faaliyetlerin kişi başına katma değeri yeterince artıramadığını göstermektedir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, iller ve bölgeler bazında GSYH ve fert başına gelir verileri 2001 yılından bu yana üretilmemektedir. Ancak, bir ölçüde de olsa bu verileri ikame edecek daha güncel başka bir gösterge, TÜİK tarafından gayrisafi katma değer (GSKD) adıyla sadece 2004, 2005 ve 2006 yıllarını içerecek şekilde ülke genelindeki 26 adet Düzey 2 bölgesi kapsam tutularak üretilmiş ve yayımlanmıştır. Bu veriler incelendiğinde 2004'te 26 Düzey 2 Bölgesi içinde 3'üncü sırada olan Ankara'nın 2004 ve 2005'te 4'üncü sıraya gerilediği görülmektedir. Bir yıllık dönemde bile 3'üncü sıradan 4'üncü sıraya inmek Ankara'nın Türkiye pastası içindeki gelir payının azaldığını ve Ankara ekonomisinin gerilediğini göstermektedir.

Çizelge 2'de tarım, sanayi ve hizmetler olmak üzere ana sektörlerin 1987-2001 döneminde Ankara ve Türkiye'de büyüme performansı görülmektedir. Ankara tüm sektörlerde Türkiye ortalaması altında bir performans sergilemekle beraber, özellikle tarımda ciddi bir gerileme yaşadığı dikkat çekmektedir. Nitekim, Ankara'da, gerilemenin en çok yaşandığı sektör tarım sektörüdür.

Çizelge 2. Yıllık Ortalama GSYH Sektörel Büyüme Hızları (1987-2001, Yüzde)

Kaynak: TÜİK

Gerilemenin bir nedeni Ankara'daki başta tarım olmak üzere sanayi ve hizmet tabanının küçülmesi iken, diğer bir neden de Ankara'nın kamu yatırımlarından yeteri ölçüde pay alamamasıdır. "Genel Bütçe Gelir ve Giderleri" ile "Kamu Yatırımları" verilerine bakıldığında Ankara'nın kamu yatırımları ve giderleri açısından hızla gerilediğini görmekteyiz. Ankara genel bütçeye vergiler yoluyla yaptığı katkının yarısını bile alamamaktadır.

3.2. İller ve İlçeler İtibarıyla Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksleri (SEGE)

İller bazında yapılan en son SEGE çalışmaları DPT rafaından 1996 ve 2003 yıllarında yapılmıştır. Genel SEGE Endeksi itibarıyla her iki yılda da Ankara, İstanbul'dan sonra Türkiye'nin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından 2'nci ili olarak ortaya çıkmıştır. Genel bir bakışla bu sıralama gayet anlamlıdır. Ancak, genel endeksi belirleyen ve 58 adet ekonomik ve sosyal göstergeden oluşan sepete daha yakından bakıldığında, çok sayıda göstergede Ankara'nın ülke genelindeki 81 il içerisindeki sıralamalarda oldukça gerilerde yer aldığı görülmektedir. Özellikle aşağıdaki belirtilen göstergelerde Ankara'nın sıralamalarda oldukça gerilerde kaldığı görülmektedir:

- Sanayi işkolunda çalışanların toplam istihdama oranı düşüktür,
- Fert başına GSYİH oranı düşüktür,
- Fert Başına Kamu Yatırımları miktarı düşüktür,
- Fert Başına Teşvik Belgeli Yatırımlar miktarı düşüktür,
- Kırsal yerleşmelerde asfalt yol oranı oldukça düşüktür,
- Yeterli içme suyu götürülen nüfus oranı düşüktür,
- TCK asfalt yol oranı oldukça düşüktür.

Ekonomik gerileme gelişmişlik endekslerine de yansımaktadır. Ayrıca, Ankara'nın merkezi ile çevresi (ilçeleri, kırsal kesimi) arasında önemli ölçüde gelişmişlik farklılığı yaşanmaktadır. Zira, ilçeler itibarıyla SEGE sıralamasında Ankara'nın bazı ilçelerinin oldukça gerilerde kaldığı görülmektedir. Ankara'nın ilçelerinin yer aldığı Çizelge 3'e bakıldığında, ülke genelinde toplam 872 ilçe içerisinde Bala'nın 601'inci sırada, Haymana'nın 585'inci sırada, Kalecik'in 435'inci sırada, Evren'in 355'inci sırada, Gündül'ün 350'nci sırada, Çamlıdere'nin 307'nci sırada yer aldığı görülmektedir.

Çizelge 3. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Sıralamalarında Ankara İlçeleri

İlçe	1996	2004	Gelişmişlik Gurubu
	Gelişmişlik Sırası (858 İlçe)	Gelişmişlik Sırası (872 İlçe)	
Kazan	106	48	2
Elmadağ	101	92	2
Akyurt	266	94	2
Polatlı	95	105	2
Çubuk	104	129	2
Beypazarı	137	158	2
Şereflikoçhisar	154	185	3
Nallıhan	214	202	3
Kızılcahamam	241	249	3
Ayaş	195	253	3
Çamlıdere	190	307	3
Güdül	368	350	3
Evren	482	355	3
Kalecik	370	435	3
Haymana	505	585	4
Bala	504	601	4

Kaynak: DPT

3.3. İstihdam Göstergeleri

Ankara, 2008 yılı itibarıyla işsizlik oranında Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır. 2008 yılında Ankara'nın işsizlik oranı yüzde 11,8 iken, Türkiye'de işsizlik oranı yüzde 11 düzeyindedir. Ankara'nın işgücüne katılma oranları da Türkiye ortalamasının altındadır. Başkent Ankara'nın istihdam oranları kentin ekonomik dinamizmini göstermesi açısından önem taşımaktadır ve mevcut veriler bu açıdan üzerinde düşünmeyi gerektirmektedir.

Çizelge 4. İşgücüne Katılma ve İşsizlik Oranları (2008, Yüzde)

İller	İşgücüne Katılma Oranı	İşsizlik Oranı
Ankara	45,0	11,8
Türkiye	46,9	11,0

Kaynak: TÜİK

3.4. Nüfus ve Göç

2009 Yılı Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Ankara'nın toplam nüfusu 4,6 milyonu aşmıştır. İl nüfusunun yüzde 97'si kentlerde yaşamaktadır. 1995–2000 yılları arasındaki göç verileri, Ankara'nın ülkemizde en çok göç alan illerinden biri olduğunu göstermektedir. Bununla beraber Ankara aynı zamanda dışarıya göç veren bir ildir. Ankara anılan dönemde 90.884 kişiye ulaşan net göç almıştır. İlin aynı dönemde net göç hızı binde 25,59 olmuştur.

Çizelge 5. Demografik Göstergeler (2009)

İller	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Toplam Nüfus (Bin Kişi)			İl ve İlçe Merkez Nüfusunun Oranı (Yüzde)
	Toplam	İl ve İlçe Merkez	Belde Köy	
Ankara	4.651	4.514	137	97
Türkiye	72.561	54.807	17.754	76
İl / TR (%)	6,4	8,2	0,8	-

Kaynak: ÜİK

2007 ve 2008 yıllarında da Ankara Türkiye’de en fazla göç alan illerin başında gelmektedir. TÜİK verilerine göre 2007-2008 yılları arasında Ankara’nın verdiği göç 126 bin iken, aldığı göç 157 bindir. Bir yıllık süreçte bile Ankara 31 bin kişilik net göç almıştır ve net göç hızı binde 6,7 olarak gerçekleşmiştir. İlin ekonomik büyüme değerlerinin durağanlaştığı bir ortamda göçle gelen nüfus artışı ise üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Belirtilmesinde yarar görülen bir diğer konu da istihdam yetersizlikler nedeniyle Ankara’nın yetişmiş insan gücünün başka şehirlere göç etmesidir. Ankara’daki üniversitelerden mezun olan nitelikli insangücü iş bulamadığı için başka şehirlere göç etmek durumunda kalmaktadır.

3.5. Sanayi Sektörü

2003 yılında yayımlanan İller İtibarıyla SEGE sıralamasına göre Ankara, genel gelişmişlik düzeyi itibarıyla 81 il içerisinde 2’nci sırada yer almakta iken, Sanayi Sektörü Gelişmişlik sıralamasında 6’ncı sırada yer almaktadır. Sanayi sektörü gelişmişlik sıralamaları Ankara’nın sanayi sektöründe gerilerde kaldığını göstermektedir. Ayrıca, Ankara sanayisinin il ekonomisi içerisindeki payı ilin nüfus büyüklüğü ile karşılaştırıldığında oldukça küçük bir oranda kalmaktadır. Çizelge 6’dan da görüleceği üzere 2001 yılı itibarıyla Ankara’nın toplam GSYH değeri içinde sanayi sektörünün payı yüzde 13’tür. Oysa Türkiye ortalaması yüzde 26 düzeyindedir.

Çizelge 6: İl Ekonomisi İçerisinde Sektörlerin GSYH Payları (2001, Yüzde)

	Tarım	Sanayi	Hizmetler
Ankara	3,7	13,0	83,3
Türkiye	12,1	25,7	62,2

Kaynak: TÜİK

Diğer yandan Ankara dünya standartlarının üzerinde üniversiteleri, bu üniversitelerden mezun olan yetişmiş insan gücü, araştırma merkezleri, teknoparkları, kamunun öncü sanayi kuruluşları ve organize sanayi bölgeleri ile sanayi sektörünün gelişmesi açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Ankara’nın mevcut bilim-teknoloji ve insan kaynakları altyapısı da Ankara’nın sanayi sektöründe rekabet gücünün artırılabilmesi için önemli bir potansiyelin olduğuna işaret etmektedir. Örneğin, Ankara’da kurulu 11 üniversitede 6000 civarında tam

zamanlı öğretim üyesi görev yapmaktadır. Üniversite mezunlarının 22 yaş üzeri nüfusa oranına bakıldığında ise Ankara yüzde 16,86'lık oran ile Türkiye ortalamasını ikiye katlamaktadır. Güçlü insan kaynağı barındıran Ankara üniversitelerinin potansiyelini, Ankara'nın ekonomik büyümesi ve rekabet gücünün artırılması yolunda azami ölçüde değerlendirebilmek için üniversiteler ile sanayi arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

3.6. Tarım Sektörü

Ankara'nın kırsal nüfus başına bitkisel üretim değerleri de, canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler değerleri de Türkiye ortalamalarının oldukça altında kalmaktadır. 2008 yılı itibarıyla kırsal nüfus başına bitkisel üretim, canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler değerleri kalemlerinden oluşan toplam tarımsal üretim değerleri sepetinde Türkiye'nin değeri 1613 TL iken, Ankara 620 TL'lik değeri ile bunun yarısına bile ulaşamamaktadır. Mevcut veriler Ankara'da tarımsal verimin ve tarımdan elde edilen kişi başına gelirin düşük olduğuna işaret etmektedir. Ankara tarımında verimliliği yükseltmek kırsal kesimin refahını artıracak politikalar önceliğini korumaktadır.

Çizelge 7. Tarımsal Üretim Değerleri (2008, Kişi Başına TL)

	Bitkisel Üretim	Canlı Hayvanlar	Hayvansal Ürünler	Toplam
Ankara	379	106	135	620
Türkiye	923	357	333	1.613

Kaynak: TÜİK

4. Genel Değerlendirme

Bu makalenin temel amacı Türkiye'nin Başkenti Ankara'nın ekonomisinde son dönemlerde yaşanan durağanlaşma ve ekonomik gerilemeye dikkat çekmektir. Zira, Ankara ekonomisinin 1980 sonrası dönemde büyüme oranı Türkiye ortalamalarının altında gerçekleşmektedir. Bu durum şehrin Türkiye ekonomik pastası içerisindeki payının göreceli olarak azaldığına işaret etmektedir. Diğer yandan şehir göçlerle birlikte nüfus artışı yaşamaktadır. Küçülen ekonomik pasta ve artan nüfus olguları birleştiğinde kentin göreceli olarak yoksullaştığını belirtebiliriz. Ankara'nın yaşadığı başlıca sorunları şu şekilde özetleyebiliriz: Başta tarım olmak üzere sanayi ve hizmetler sektörlerinin düşük büyüme performansı veya gerilemesi, Kamu yatırımlarından yeterince yararlanamama, Bütçeye vergilerle yaptığı katkının ancak yarısını alabilmesi, Mevcut potansiyelleri harekete geçirememesi, Vizyon, plan, program eksikliği, Yerel kurumsal dayanışma, uzlaşma ve işbirliği eksikliği.

Bu kapsamda ilin yeniden kalkınma sürecine girebilmesi için kuruluş aşamasında olan Ankara Kalkınma Ajansı'nın işlevsel hale getirilmesi ve ildeki kurumların Kalkınma Ajansına sahiplenmesi ve işbirliği içinde çalışması önem taşımaktadır. Ayrıca, Ajansın yönlendiriciliğinde katılımcı bir yaklaşımla her ilçeye ayrı ayrı odaklanan Başkent Ankara Gelişme Planının hazırlanması öncelik taşımaktadır. Başkent Ankara Gelişme Planında ise Ankara'da önemli potansiyeli olan sektörler belirlenmeli ve yeni bir gelişme vizyonu ve kalkınma politikaları saptanmalıdır. Yüksek teknolojiye dayalı sanayisiyle uluslararası ölçekte rekabet edebilen bir Başkent Ankara hedeflenmelidir. Ankara'nın mevcut kültür sanat potansiyeli ve Başkent olma niteliği dikkate alınarak kapsamlı bir programla "Ankara'nın Kültür, Sanat, Diploması Başkenti" olma niteliği güçlendirilmeli ve Ankara'nın turizm pastasındaki payı artırılmalıdır. Ankara ayrıca uluslararası ölçekte Üniversite ve Sağlık Merkezi olarak planlanmalıdır.